

Solimanoch

För Skott-Året

Efter Frälsarens CHRISTI födelse

1772.

Til STOCKHOLMS Horizont.

Eller 59 grad. 20 min. Pol-högd, och $1\frac{2}{3}$ tids
min. Meridian-skilnad Öster om Upsala
Observatorium.

Efter R. Maj:ts N:o d. Förrordnande,
utgifwen

Af Desz Wetenskaps: Academie.

Månen
Förvörf.
den 11
October.

Solens
Förv.
den 25
Octob.

STOCKHOLM,

Trykt hos Direct. LARS SALVIUS.

Eemplaret saljes häftadt och turisför 3 öre S:t.

Slutet af Collegæ vid Fröss Trivial-Scho-
la, Hr. Mag. OLOF TÖRNSTENS De-
skrifning om Hampas Såning och Be-
redande.

Sånings-tiden (*) måste mycket lämpas efter
väderleken, och är därför ganska förändelig.
Ej får man så, förrän nattfrösicne åro förbi,
ty Hampe-plantorna tolka ej den minsta kold, ej efters
må man bärmed upptjuta, sedan helswa sommar-
vårman infält sig; men i fall åkren befinnes för torr,
måste man nödvändigt afvaka något rågn, dock at
såningen så anställes, at den är stedd innan det begyn-
ner rågna; ty i håndelse mullen är våt, klippar den
sig, at ej Frödet kan myllas upp jämt, och tvärtem, där
marken är torr och intet rågn kommer snart efter så-
ningen, förvarvafwer øgröset all vårt, för den starka ses-
mans ful. Någare Naturkunlige, och med dem sörre
delen af genrene rian, åro af den tanka, at som rot våp-
ter lyckas bättre, när de sättas i Medanet, så skola åsven
högkamriga, och de som våra osvanjord, winna någon
anjenlig längd, om de säs i Ny, såsom åsven at de färn-
våp-

(*) För sammandraget ful med det följarde, införtes
det nägot, som åsven hoo till liknande öns kunnan.

vårter, som säs i Fullmånen, sätta de gröfsta och stav-
fase Frön; men detta kan jag hwarken försäkra eller
bestrida, utan har allenast fört det an, för wettgirigas
ful, som igensom säkra Rön kunna stadsfesta något väst
häruti.

Wärligt Sådes-frö, som här i Riket finnes, är på
magrajordmåner så förwagadt, at det närligen sätter att
upprifswa til åstundad fullkomlighet, åtminstone ei, med
mindre någon, på särdeles sätt wil, för sin ro, igerom
nya afkomster och flerårig frit, småningom alsiura det up
til bättre slag. Därför tyckes någon anfallt blifwa nö-
dig, at igensom säkre Commissionairer förfriwa godt
Polst Sådes-frö ifrån helswa Stam-orten, såsom
Hoch-Polen eller hvita Ryßland; men ei af den sort,
som genast kan århållas i Riga eller Königsberg, hvilket
icke annat är än slag-frö.

Denna Annärkninga har jag därför ansett nödig at
införas, på det våra Åkermånen ej må, af fördom om vårt
Fröds duglighet, tanka, det god Hampa skulle ej kunna
hos os våra, och därav få anledning, at helswe bidraga
därtil, at de med riktigt och godt Frö kunna förseda var-
da. Att selet ligger egenteligen i Frö-kornets swaga uas-
tur, har jag på flere ställen här i orterne fått tydliga be-
vis;

wis; såsom där Hampe-åkren varit gansta fet och legat under starkaste astropet ifrån Ladugården och gödsla högen, men Hampan lifväl ej varit öfver 5 a 6 qvarter, hvar emot den utländska, på lika jordmån och fetma, skulle wist hålla 3 a 4 alnar s längd och dåröfwer, hvilket innehåller en skilnad af 2 a 3 dubbelt större vinst på Hampe-
stötlen, än hos ö.

Medlertid, och emedan ånnu ingen anstalt blifvit
härtil gjord, nödgas man tilgripa hwad man har, och
igenom gansta glesi utsäde, söka til at upbringa Ham-
pan til grösre och längre slag, än efter det vanliga sättet
århallas kan. Men i annat fall, och då man är längre
af full-godt Frö, brukar man gemenligastå i Svensk
Tunna på et Geomet. Tunnländ eier i 4000 qvarter
alnar, och således lika med Råg, eller $\frac{1}{3}$ del mindre
än Korn.

År åkren gansta lös och väl förd, kan i wiha fal-
tillåtas, at så i öppen fåra, när den med litet tilharswas;
men i annor händelse, måste Fröet undgångeligen med
Trästock nedmyllas, dock at åkren praxt med Harswas
jämmas, på det mullen må desio bättre uplojas
och kolerne sönderkrossas, samt Fröet för Foglar och
soltorka blifwa väl förvaradt. At än vidare beskrif-
way

wa, huru växten förhåller sig emot olika utsäde, eller
haru Sädes-mannen bör betjäna sig af wiha färör såsom
Filje-märken, med hwad mera härvid plågar i akt tagas;
vordé vara onödigt, efter det väsenteligaste år, uti öf-
vannående Beskrifning om Lin-sädet, redan utförde.

Hampa födrar, under hela des växt, ingen tillsyn och
stötsel, ty ehuru det kan hånda, at när den sås i torr
mull och kommer långsamt up, kan den åfven mycket
kida af ogräs, så har jag mig dock ej bekant, at man för-
sökt rensa ut det.

I bland all Hampa finner man under växten 2:ne
slag, af hvilka det ena hörer til manliga slägten, men fallas
icke des mindre af de flöste finnel i. e. Femella, af
andra Pek-Hampa, som ock är lika orätt, emedan detta
namn g'frees alt utskott eller vrak-gods, som svarar e-
mot Trybands varu, eller sannisa slaget af Lin. Norr-
läuningarna tyckas hafwa hittat sig häst, som kala den
Gall-Hampa, efter den här inga Frön, eller Galler-
Hampa, så wida den plågar af de flöste utgaffras. Det
andra slaget är Honan, och fallas öfveralt Frö-Hampa,
som den ock allena här Frön, och utmärker sig igenom des
bladiga tofsar.

Galler Galler. Hampa igenkännes också lätt af
des gula Blommor, hvilka är såsom sifordöder hela
landet. Denne växer mycket hastigt, så att den vid toe-
vandningen, då den dock tillika siadgar värten, är vid
torkas den af och faller til marken, så fränt den icke i det
samma uprykes, torkas och förvaras, så att rötas. Den-
na utgällring bör ske med mycket försigtighet, annars
nedbrytes och förtrampas mera af rätta Frö-Hampan,
än denne kan årsätta. Dels tågor är mycket fina, ren
och finidiga, och låta sig väl spinna, hvars före den dock
egentligen brukas til finare och bättre vävträder. Herr
MARCAUDIER räknar den af ganzka högt värde, och
påstår, att den kan beredas finare än något Lin, hvars
han åberopar sig flere bewis, och säger sig hafta upphov
pros af sinaste trå och spetsar, som därav tillverkade blifvit.
Herr ECKART intygar åtminstone det samma, men tillägger
derjämte, att som des Frön är mindre och lättnare
än annat frö, kan det igensom fastning så skiljas ut,
att det skall kunnas sättas på särskilt land och så myc-
ket hållie ståtas.

Enå Frö-husen på rätta Hampen öpnat sig,
och en löp forn begynt losna, vilja sig straxt til myc-
kenhet åtställiga slags små foglar, som utplocka de
mog-

mognast dro, hvilket man anmärker såsom et wist
tecken, at Hampen snart blifwer färdig at uphäm-
mas; dock emedan Hampa står sig icke lätt til skada,
och Fröet likaledes mognar icke alt på en gång, w-
tan ejter handen, kan den ännu så, til des Fröet be-
gyner vid sätet hårdare skafning synas utsala,
på det man så mycket mera må förvisa sig, om båg-
ges mognad och styrka. Den som wil roa sig med
att betrakta en fullständig planta med sjuu hjert-blad
uti Frö-fornet, har altsör lätt at se det uti Ham-
pefornen, i det de mogna, enå nämligu kärnan
lyfives.

Fullkomlig Hampa kan icke ryckas såsom Lin,
utan man har möda at updraga det ens sätta ejter
det andra, och då flere personer rycka den på en å-
fer tillsammnan, väcka de hvar sin sort af finare och
grösfre, så at de maglunda blandas, och där Galier-
Hampen ej blifvit i rätten tid uprykt, samlor man
nu alla des torra stänglar och binder dem i knypper,
ty ännu är des tåga nägorlunda oftadd, ej de stäng-
lar, som ej legat intil sjelfva jorden. Et den förra
utåsr hvar hand full et band, hvilket med en kän-
gel omwicklas helt nära under bladen, dock utan at
kronan derwid hårt medfares, på det icke båda Fröet
må utsala.

Som

Somliga försöka genast, emot brädden af et far, som til den åndan är stålt på landet, at utpiska och samla det lösa fröet, innan Hampen på vanligt sätt, ställes rått up i wiha stackar, som, til at föredet sättet få och torfa, til des Fröet utan minsta svårighet afsäler. Andre göra sig ingen möda med Fröets som lande, förrän de på en gång, antingen såsom polackaræ, med en Lia afslåra hela krouan, hvilket dock ej utan vigtiga stål, ogillas, eller såsom wäre Hellningar och andra försiktigare Landtbrukere, tröfta ut Fröet emot 2:re trekantiga trän, hvilka inelkan bågge balckaræ af Logen åro inträngde och fästade, til 4 alnæ ifrån hvarandra. Här står den, som arbetar, midt i mellan dem bågge, och sler et eller par slag på hvardera sidan om sig, öfver kanterna af samma trän, då alt det fridaste och bästa Fröet samlas under det ena, och resten eller det sämre, under andra trädet. Härvid aktas i synnerhet, at Fröet sopas flitigt undan, at det icke frodas under fotterna, och sederméra at Hampen sammanhäftas i linö färswar, med skadiga halviband, som tolka röteningen. Dr. ECKART berömmmer en aulen method, at Hampen slupas med Fröåndan, på botnen af någre dertal uppkasade gropar, hvilla med Halm på sidorna tillpäcas, at Fröet af någon

någon helftagen varma och fermentation losnar och afsäler, men det förelommmer mig både mädosamma-re och mindre fördelaktigt, än det förra.

De bara och lösa kornen rislas först ut, såsom det bästa Sådesfrö, och sederméra gifwer man de öfriga en lindrig och ej mera än högst nödvändig torfa, inan de med lagomma sprötar uttröftas, ty med Slagor more at froza och fördärswz altsammans, samt åndteligen rislas, kafnas och renas det, på vanligt sätt; ehuru man wil tro, at det förvaras med större fördel, på lika sätt som Lin-frö, ibland des bog och orenlighet.

Hampa rötes, åfwer som Lin, hvar sort särskild för sig, uti lent sjöwatten, mer som des täg blifver i röteningen mycket løs, at den, af vatnets minsta rörelse, vräker tillsammans såsom stemm, bör den läggas in uti jinå wilkar, inom tjock waž och sätter pålning, fölikteligen icke uti rinnande eller å-watten. Vid nedräkningens brukas enahanda förtigthet som med Lin. Rötetiden utrönes åfvenså, genom flitig pröfning, på lita sätt som tilsöne om Lin-röteningen helt noga bestrisvit år; dock medgisiver jag gärna, at Hampa icke är af all den graulagenhet i denna del, som Lin, så framt icke vatnet är sommarvarmt.

När

När Hampan upptages ur sitt sänke, måsse hon helt sakta lyftas, och ej släpas utur vatret, samt färs varna med samma handgrep resas intil Gårdesgår-
dar och husväggar, om de finnas vid sänke-sättet: i annat fall skallas de emot bågge sidor af några stadinga stränger, som til detta behof böra förut inrättade wa-
ra, och således måsse då Hampan få orörd, til des-
basiet af någen torka åter fastat sig.

Efter lust-torkningen, om den befinnes otiträfelig,
sättes Hampan uti hel lindrig badstufw-varma,
hwarester den brätsas hel mjuk i rot-ändan, innan hon
bråkas, och ändteligen stäcktas, hvilket alt af Lin-
handteringen bekant är; men at skala af stånglarna
med sinaren, som på en och annan ort brukas, och
dymedelst renā honom, kan ej föreslås uti et folksat-
tigt land.

Mn slater beskrifningen om Hampe-stötten, med
den tilläggning, at ebwarest Låsaren saknar nödigt
hus, täcktos hän i samma omständighet, wända sig til
föregående afhandling om Lin-planteringen.

På

**STOCKHOLMS Post-Taxa, samt Dagen, dā
Pästen til hvarie Ort härförn afgår,
hvarvid M. betyder Måndag, T. Eis-
dag, Th. Thorsdag, och F. Fredag.**

Abborfors,	T. F.	9	Christiansstad,	T. F.	8
Afwestad,	M. Th.	4	Chr: stachanu,	M. Th.	5
Älungsös,	M. Th.	7	Chr: dinckad,	T. F.	9
Anianpelto,	F.	9	Cimbrithamn,	T. F.	8
Arboga,	M. Th.	4	Dalebro,	M. Th.	2
Akerlund,	M. Th.	5	Delsbo,	M. Th.	6
Bjästad,	M. Th.	8	Ekerö,	T. F.	4
Björgeborg,	T. F.	8	Ekesjö,	T. F.	6
Bohus,	M. Th.	7	Ehholmsund,	M. Th.	3
Bolinäs,	M. Th.	6	Ekenäs,	T. F.	8
Borgholm,	T. F.	7	Elßfarleby,	M. Th.	4
Borgo,	T. F.	8	Enaelholm,	T. F.	8
Borås,	T. F.	7	Göteborg,	M. Th.	3
Brahestad,	M. Th. F.	10	Göllituna,	T. F.	4
Cajana,	M. Th.	10	Kahlna,	M. Th.	5
Ed'mar,	T. F.	7	Kalleabera,	M. Th.	3
Carlserona,	T. F.	8	Falköping,	M.	6
Carlstad,	M. Th.	6	Fröjön,	Th.	8
Carls hamn,	T. F.	8	G. Carleby,	T. F.	9
Caxelholm,	T. F.	5	Gesté,	M. Th.	4